

Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai

Kiemelkedő Egyetemes Értékének Visszamenőleges Meghatározása

Részes Állam: Magyarország/Szlovákia

Ref.sz: 725ter

Felvétel dátuma: 1995

Rövid leírás

Az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangjait és képződményeit rendkívüli formagazdagságuk, komplexitásuk, viszonylagos érintetlenségük és kis területen való koncentrációjuk kiemelkedő jelentőségűvé teszi. A felterjesztés idején regisztrált 712 barlang által alkotott rendkívüli rendszer 56 651 ha védett terület és egy nagyobb védőövezet alatt fekszik Magyarország északkeleti, Szlovákia délkeleti határán. Ma már több mint ezer barlangja ismert. A karsztjelenségek a formák és élőhelyek olyan változatosságát hozták létre, amely biológiai, geológiai és őslénytani szempontból egyaránt jelentős. Mivel a karszt közephegységben és mérsékelt éghajlati feltételek között folyamatosan fejlődött, az üledékek és kövületek felszíni formák bőséges bizonyítékát nyújtják a késő kréta-időszak-beli és korai-triász-időszaki trópusi-szubtrópusi éghajlati viszonyoknak, valamint a negyedidőszak eljegesedéseinek idejében lezajlott periglaciális felszínformáló folyamatoknak. A több tízmillió éve formálódó térség kitűnő bemutatója mind a trópusi mind a jégkorszaki körülmények közötti karsztképződésnek, amely nagyon ritka és valószínűleg itt jobban dokumentált, mint bárhol másutt a világon.

A helyszín legjelentősebb barlangja a határon átnyúló hálózattal rendelkező, sztalagmitékkal és sztalaktitákkal - álló és függő cseppkövekkel - gazdagon díszített Baradla–Domica barlangrendszer, amely a mérsékelt égöv fontos aktív patakos barlangja, emellett Ramsari terület is. Szintén említésre méltó a Dobsinai Jégbarlang, amely a világ egyik legszebb jeges-barlangja. A helyszínen található jégbarlangok közül a Szilicei a mérsékelt égöv legalacsonyabban fekvő jégbarlangja. A változatos morfológiájú barlangok – köztük oldásos eredetű és a folyóvízi erózió által formált patakos barlangok, függőleges aknabarlangok (zsombolyok), és a felszálló hévizek, illetve keveredési korrózió által kialakított barlangok - különböző típusainak szoros közelsége, valamint a fontos régészeti maradványok jelenléte miatt a helyszín kiemelkedő értékű földalatti múzeumként értékelhető. Ökoszisztémái több mint 500 barlanglakó és barlangkedvelő fajnak nyújtanak élőhelyet, köztük endemikus fajoknak is. A kapcsolatok miatt, amelyek felszín feletti és alatti karsztfejlődés között fennállnak, e terület természetes terepi laboratóriumnak tekinthető.

(viii) kritérium

Az Aggteleki- és Szlovák-karszt, miközben tipikusnak mondható a számos európai karszterület sorában, azoktól különbözik az itt található igen nagy számú (a felterjesztés idején 712 regisztrált barlang) különféle barlangtípus egy területen való koncentrált előfordulásában. A karsztformák eltemetődését majd reaktiválódását vagy előbukkanását eredményező földtani folyamatok bizonyítékokat nyújtanak az utolsó több tízmillió év geológiai történetére vonatkozólag. A pleisztocén előtti (tehát több mint 2 millió éves, jégkorszak előtti) karsztosodás maradványai nagyon jól megkülönböztethetőek a területen és sokuk bizonyítékát nyújtja az egykori trópusi és szubtrópusi éghajlatnak. Ezek között olyan trópusi karszt maradványok: karsztos szigethegyek találhatóak, amelyeket később átalakított a pleisztocén kori periglaciális erózió. E páratlan, a trópusi és jégkorszaki klímaviszonyokra utaló jegyek nyomait egyaránt magán viselő őskarsztos formakincs valószínűleg a Szlovák karsztnál jobban dokumentált, mint bárhol máshol a világon.

Integritás

Az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangjainak több mint 99 %-a még teljes mértékben eredeti természetes állapotában van és megfelelően védett. A maradék 1% jelentősen átalakított, ezek az emberi használatot lehetővé tévő „show”(bemutató)-barlangok, amelyek 300 ezer látogatót fogadnak évente. A barlangok mindegyike állami tulajdon és felszíni területüknek védett státusza van. A barlangrendszer különösen érzékeny a környezeti változásokra, a mezőgazdaságból származó szennyeződésekre, az erdőirtásokra és a talajerózióra. Az aktív karsztos – geológiai és hidrológiai - folyamatok (karsztfolyamatok, sztalagmitok és sztalagtitek fejlődése, a cseppkőképződés) integritásának fenntartása megkívánja a teljes vízgyűjtő terület egységes kezelését.

Védelmi és kezelési követelmények

Az összes barlang állami tulajdonban van, védelmüket Magyarországon a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, Szlovákiában a 90/2001 sz. Szlovák Alkotmány és az 543/2002 sz. természet- és tájvédelmi törvény garantálja, a felszíni területek védettségi és tulajdoni viszonyaitól függetlenül. Mindazonáltal a felszín túlnyomó része nemzeti park mindkét országban. Az Aggteleki karsztnál az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság illetékes, a Szlovák karsztnál a Szlovák Karszt Nemzeti Park a kezelő (a felszín tekintetében), illetve a Szlovák Barlangok Igazgatósága (a barlangok tekintetében). Ezen szervek közös projekteket is megvalósítanak a kutatás, védelem és monitoring terén.

A védelem és kezelés fő követelménye a felszíni tevékenységek szigorú szabályozásának biztosítása, a mezőgazdaságból származó szennyezések, fakitermelések, és talajerózió elkerülése érdekében, amelyek hatással lehetnek a karsztba bejutó víz mennyiségére és minőségére. A helyszín monitorozása szükséges a barlangok vízgyűjtőterületén a megfelelő vízminőség biztosítása (többek között a mezőgazdasági vegyszerezés szabályozásával), valamint a nagyléptékű talajerózió és a humusz és hordalék barlangokba való bejutásának megelőzése érdekében. Eszerint szükséges a megfelelő további védőövezetek kijelölése, a szennyvízcsatorna-hálózat mielőbbi teljes kiépítése, és a környező településeken az illegális építési törmelék- és szemétkerakók haladéktalan felszámolása.

Meg kell határozni az érintett helyi közösségek bevonásával a fenntartható (öko)-turisztikai hasznosítási lehetőségeket, monitoring rendszerek (követő-figyelés) kiépítése és működtetése is szükséges. További kutatásra és feltárássra van szükség a karszt barlangjainak összefüggés-vizsgálata tekintetében. A hosszú távú feladatok a klímaváltozás természeti környezetre gyakorolt hatásainak - mint például a vízháztartás szélsőséges ingadozása - enyhítésével függnek össze. A határon átnyúló helyszín összehangolt kezelési megközelítést kíván, a kezelési terv rendszeres felülvizsgálatával.